شبکههای عصبی و یادگیری عمیق دکتر صفابخش

دانشگاه صنعتی امیر کبیر (پلی تکنیک تهران) دانشکده مهندسی کامپیوتر

رضا آدینه پور ۴۰۲۱۳۱۰۵۵

تمرین اول شبکه Perceptron و Adalin ۳ فروردین ۱۴۰۳

دانشکده مهندسی کامپیوتر

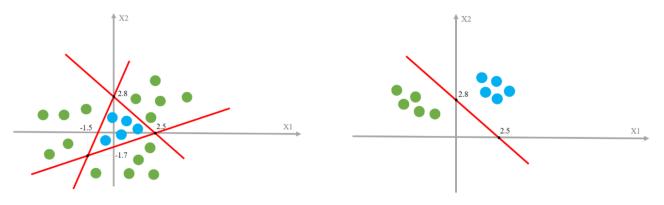
شبکههای عصبی و یادگیری عمیق

تمرين اول

رضا آدینه پور ۴۰۲۱۳۱۰۵۵

■ سوال اول - نظری

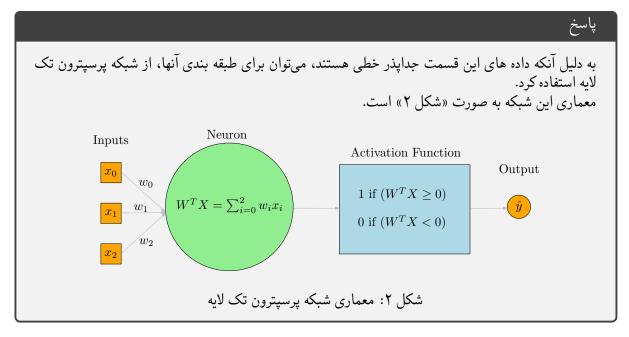
همانگونه که در کلاس درس آشنا شدهاید، واحد پردازشی پرسپترون و آدالاین امکان دریافت ورودی، توانهای متعدد آن و حاصل ضرب ورودی ها را داشته و میتواند مسئله دستهبندی خطی را حل نمایند. در این سوال، قصد بدست آوردن وزنهای یک نرون پردازشی پرسپترونی را به صورت نطری و با محاسبات دستی داریم.

شکل a-۱ شکل شکل a-۱

شكل ١: مسئله مورد بحث

۱. شکل a-1 را برای دسته بندی مسئله دودویی درنظر بگیرید. معماری نورون مورد نظر را توضیح داده و وزنهای آن را بدست آورید.

در این شبکه، ورودی/خروجی ها با مربع های نارنجی، نورون ها با دایره سبز و تابع فعال ساز با مربع آبی نشان داده شده است. تعداد دیتا ورودی شبکه ۲ است. x_1 و x_2 بایاس این شبکه با x_3 نشان داده شده است. وزن های شبکه نیز با x_1 نشان داده شده است. بنابر این بردار ورودی و وزنهای شبکه به صورت زیر است:

$$X = \begin{bmatrix} x_0 = 1 \\ x_1 \\ x_2 \end{bmatrix} \quad W = \begin{bmatrix} w_0 \\ w_1 \\ w_2 \end{bmatrix}$$

طبق تئوری شبکههای عصبی میدانیم خروجی نرون به صورت زیر محاسبه میشود: (در اینجا برای انجام محاسبات ساده، تابع فعالساز درنظر گرفته نشده است)

$$\hat{y} = W^T X = \sum_{i=0}^{2} w_i x_i = w_0 x_0 + w_1 x_1 + w_2 x_2 \xrightarrow{x_0 = 1} w_0 + w_1 x_1 + w_2 x_2$$

طبق شکل a-1 دو نقطه از خط جدا کننده دو کلاس را داریم. بنابراین میتوان معادله خط را به صورت زیر نوشت. میدانیم معادله خط به صورت زیر تعریف می شود:

$$y - y_0 = m(x - x_0)$$

که در آن m شیب خط است و به صورت زیر $\frac{\Delta y}{\Delta x}$ تعریف می شود. با جاگذاری یک از نقاط در معادله خط، می توان معادله خط را بدست آورد.

$$P_1 = \begin{bmatrix} 2.5\\0 \end{bmatrix} \ P_2 = \begin{bmatrix} 0\\2.8 \end{bmatrix}$$

$$m = \frac{2.8 - 0}{0 - 2.5} = -1.12 \to y - 0 = -1.12(x - 2.5) \to \boxed{y = -1.12x + 2.8}$$

حالا اگر معادله خروجی نورون را به صورت زیر مرتب کنیم، میتوان از مقایسه با مقادله خط بدست آمده وزنهای شبکه را تعیین کرد.

$$x_1 = \frac{-w_2}{w_1}x_2 - \frac{w_0}{w_1}, \quad x_2 = \frac{-w_1}{w_2}x_1 - \frac{w_0}{w_2}$$

در اینجا به دلیل آنکه دو معادله و ۳ مجهول (w_0, w_1, w_2) داریم، نیاز است که یکی از وزن ها را فرض کرده و دو وزن دیگر را بدست آورد.

$$\begin{split} \frac{-w_2}{w_1} &= -1.12 \to w_2 = 1.12w_1 \\ \frac{-w_0}{w_1} &= 2.8 \to w_0 = -2.8w_1 \\ \to \begin{cases} w_2 - 1.12w_1 &= 0 \\ -2.8w_1 - w_0 &= 0 \end{cases} \quad \text{assume} \quad w_0 &= 2.8 \to w_1 = -1, w_2 = -1.12 \end{split}$$

ذکر این نکته الزامیست که این جواب، یکتا نمی باشد و برحسب اینکه مقدار w_0 را چه انتخاب کنیم، مقدار ۲ وزن دیگر متفاوت می شود.

۲. حال شکل b-1 را درنظر بگیرید. چرا مسئله جداپذیر خطی نیست؟ چگونه میتوان آن را در قالب حل چند مسئله خطی حل نمود؟ معماری پیشنهادی خودتان را رسم و وزنهای موجود در آن را با انجام محاسبات بدست آورید. معماری شما میتواند حاصل از کنار هم چیدن و پشت هم چیدن یک یا چند نورون پرسپترونی باشد.

پاسخ

به مسائلی جداپذیر خطی گفته می شود که بتوان داده ها (کلاسها) را با استفاده از فقط یک خط از هم جدا کرد. در این مثال، دو کلاس آبی و سبز را نمی توان فقط با یک خط از هم جدا کرد. بنابراین این مسئله جداپذیر خطی نمی باشد. برای حل این مسئله، چندین روش وجود دارد که در ادامه آنها را توضیح خواهم داد.

(آ) افزایش ابعاد ویژگی های مسئله:

یعنی در این مثال که مسئله مورد بحث ما دو بعدی است، یک بعد به آن اضاف کنیم و آن را به عنوان یک مسئله ۳ بعدی حل کنیم و تلاش کنیم که یک صفحه برای جدا کردن دو کلاس پیدا کنیم.

(ب) دادن ورودی هایی با توان بالا به عنوان ورودی شبکه:

در صورتی میتوان از این روش استفاده کرد که مقدار دقیق تمام نمونه ها را داشته باشیم. در این صورت میتوان ورودی ها را به توان های بالا (۲ و ۳ و...) رساند و امیدوار باشیم فضای قرارگیری ویژگی های جدید در صفحه به صورت جداپذیر خطی باشد. «این کار در سوال دوم همین سری تمرین انجام شده است و با به توان ۲ رساندن ویژگی های ورودی شبکه، مسئله ای که جداپذیر خطی نبود به جداپذیر خطی تبدیل میشود.» در این مسئله به دلیل نداشتن موقعیت دقیق نمونه های هرکلاس نمیتوان از این روش استفاده ک د.

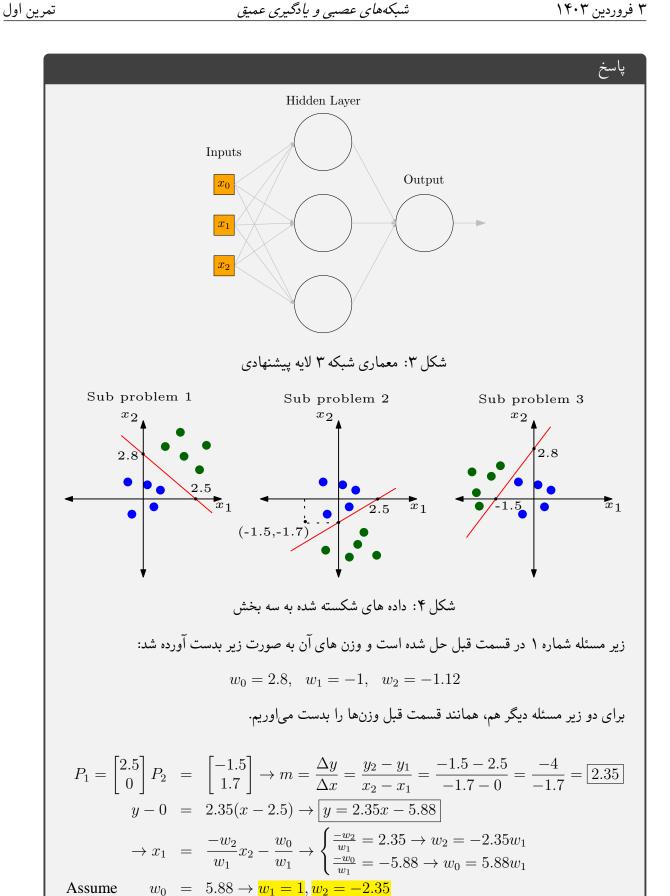
(ج) اضاف کردن لایه مخفی:

در اضاف کردن تعداد لایه های مخفی شبکه، آزاد هستیم اما باید به این نکته توجه داشت که اگر بیشتر از یک لایه مخفی به شبکه اضاف کنیم، حل مسئله از نظر خطی بودن خارج شده و نواحی تصمیم گیری شامل خط راست نمی شود و نواحی پیچیده تری مانند منحنی ها را در بر می گیرد. اما اگر فقط یک لایه مخفی ۳ نورونی به شبکه اضاف کنیم، می توان مسئله ای که ذاتا جداپذیر خطی نیست را به وسیله ۳ خط جدا کننده که تعداد این خط ها برابر است با تعداد نورون های لایه مخفی، حل نمود. ساختار این مدل در «شکل ۳» آورده شده است.

اما مشکلی که وجود دارد آن است که در صورت سوال از ما خواسته شده وزن های شبکه را بدست آوریم، اگر از این ساختار برای حل استفاده کنیم، به دلیل نداشتن مقدار ورودی ها نمیتوان ۳ وزن لایه متصل به خروجی را بدست آورد.

(c) شکستن مسئله به ۳ زیرمسئله خطی:

برای حل این سوال از این روش استفاده شده است. در قسمت قبل دیدیم که یک نورون پرسپترونی می تواند یک خد جدا کننده در صفحه رسم کنید. در این مثال، برای جدا کردن این دو کلاس به Υ خط نیاز داریم. پس داده های ورودی مسئله را به Υ بخش جداپذیر خطی تقسیم می کنیم. «شکل Υ » اکنون می توان همانند قسمت قبل، وزن ها را برای هر سه زیرمسئله بدست آورد. در این قسمت ساختار و معماری شبکه همان ساختار قسمت 1- همان ساختار قسمت 1- همان ساختار قسمت «شکل 1»

باسخ

$$\begin{split} P_1 &= \begin{bmatrix} -1.5 \\ -1.7 \end{bmatrix} P_2 &= \begin{bmatrix} 0 \\ 2.8 \end{bmatrix} \to m = \frac{\Delta y}{\Delta x} = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{0 + 1.5}{2.8 + 1.7} = \frac{1.5}{4.5} = \boxed{0.33} \\ y - 2.8 &= 0.33(x - 0) \to \boxed{y = 0.33x + 2.8} \\ &\to x_1 &= \frac{-w_2}{w_1} x_2 - \frac{w_0}{w_1} \to \begin{cases} \frac{-w_2}{w_1} = 0.33 \to w_2 = -0.33w_1 \\ \frac{-w_0}{w_1} = 2.8 \to w_0 = -2.8w_1 \end{cases} \end{split}$$
 Assume
$$w_0 = 2.8 \to w_1 = -1, w_2 = 0.33$$

۳. شگرد هسته الله چیست و چگونه میتوان قسمت قبل را با آن حل نمود؟ توضیح دهید.

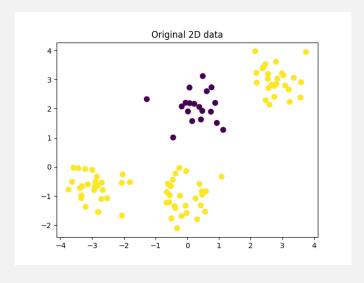
پاست

این تکنیک به عنوان یکی از روش های حل مسئله قبل معرفی شد و توضیح مختصری در مورد آن داده شد. در این قسمت توضیخات کامل آن را بیان خواهیم کرد.

روش شگرد هسته، یکی از چندین روش موجود برای حل مسائل جداناپذیر خطی با روش های خطی است. بدین صورت که اگر ابعاد ویژگی های مسئله را R در نظر بگیریم و داده ها در R بعد جداناپذیر خطی باشند، ممکن است با افزایش بعد ویژگی ها (R+n) و اضاف کردن ویژگی ای جدید، داده ها جداپذیر خطی شوند و بتوان مسئله را با یک شبکه خطی حل نمود.

در این سوال، ویژگی های ورودی ۲ بعدی هستند و داده ها در ۲ بعد جداناپذیر خطی هستند. بنابر این میتوان یک ویژگی جدید در بعد سوم به ورودی ها اضاف کرد و خروجی را نمایش داد تا شاید داده ها جداپذیر خطی شوند.

این کار را انجام دادیم و اثباط کردیم که با افزایش بعد این مسئله، داده ها جداپذیر خطی میشوند. شکل زیر را به عنوان داده های ورودی مسئله در نظر بگیریم:

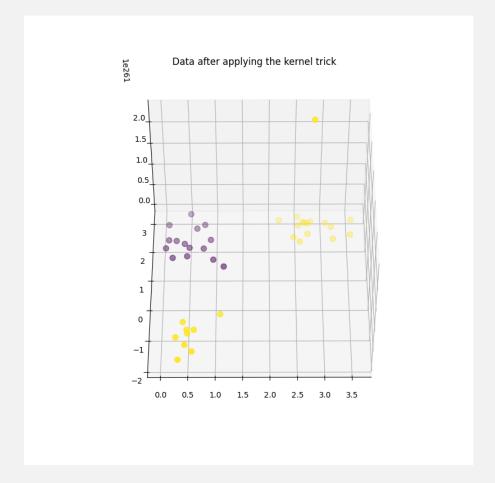
شکل ۵: داده های ورودی مسئله در ۲ بعد

برای افزودن بعد سوم به این داده های ۲ بعدی، تابع زیر را نوشته ایم.

Kernel trick

def kernel_trick(x):
return np.append(x, np.expand_dims(x[:, 0]**2 ** x[:, 1]**2,
axis=1), axis=1)

این تابع ویژگی جدید $(x_0^2)^{x_1^2}$ را به داده های ورودی به عنوان بعد سوم اضافه میکند. بنابر در فضای ویژگی جدید، هر نقطه از بردار ویژگی شامل x_0^2 عضو است. (این نکته لازم به ذکر است که ویژگی جدید تولید شده، با سعی و خطا بدست آمده است و میتوان به جای آن هر ویژگی جدید دیگری را قرار داد) پس از رسم فضای ویژگی جدید، مشاهده می شود که داده ها جداپذیر خطی شده اند و می توان آنها را با یک صفحه از هم جدا نمود.

شکل ۶: فضای ویژگی های جدید در ۳ بعد

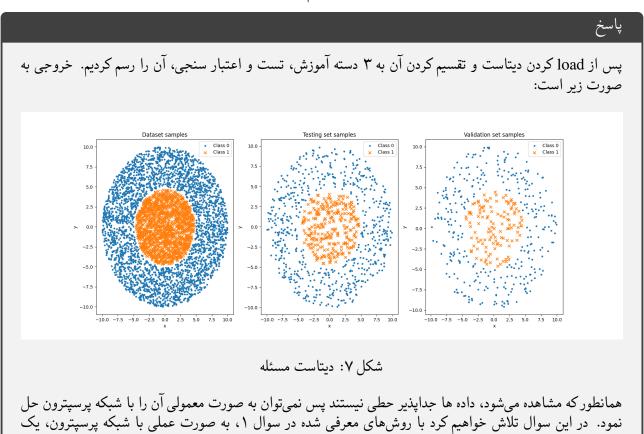
——— سوال دوم - عملى

مجموعه داده ضمیمه شده را بارگزاری کرده و آن را نمایش دهید. تفکیک مجموعه داده را با نسبت ۱:۲:۷ بهترتیب برای آموزش، آزمون و اعتبارسنجی درنظر بگیرید.

تمامی کدهای سوالات عملی پیوست شده است. همچنین میتوانید کدها را از گیتهاب بنده به لینک زیر مشاهده و بررسی کنید:

github.com/rezaAdinepour/Deep-Learning-Homework

همچنین به دلیل آنکه تمامی کد ها در فایل های notebook به طور کامل توضیح داده شده است، در این گزارش به دلیل جلوگیری از طولانی شدن آن، از آوردن کد پرهیز کرده ایم.

۱. با یک نورون پرسپترونی و صرفا بر اساس ویژگی های ورودی، وزنهای نورون خود را با آموزش بدست آورید و دسته بندی را انجام دهید. و معیار های صحت و امتیاز F را به ازای هر دسته گزارش نمایید. همچنین در نهایت وزنهای معماری تان را به همراه طرحواره آن گزارش کنید.

 $\operatorname{Accuracy}^{\intercal}$

مسئله غير خطى را حل نماييم.

باسخ

شبکه پرسپترون تک لایه با استفاده از کتابخانه PyTorch تعریف شده است. از تابع Sigmoid به عنوان تابع فعالساز استفاده شده stochastic gradient descent استفاده شده است. در این شبکه از تابع بهینهساز stochastic gradient descent استفاده شده است. است و برای محاسبه خطا، از mean squared error به عنوان تابع هزینه استفاده شده است.

پس از ۵۰۰ ایپاک آموزش شبکه، خروجی شبکه به صورت زیر شده است:

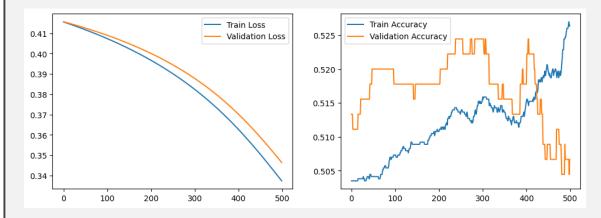
Epoch 500/500, Loss: 0.3373, Accuracy: 0.5263, F1 Score: 0.5115

Validation Loss: 0.3900, Validation Accuracy: 0.5173, Validation F1

Score: 0.4689

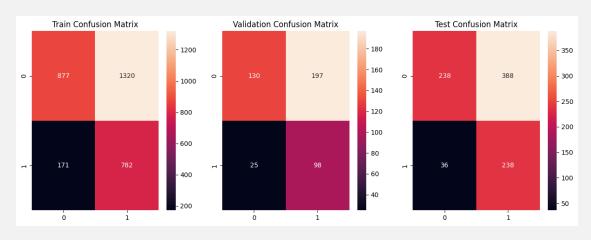
همچنین نمودارهای دقت و خطا بر حسب تعداد Epoch به صورت زیر شده است:

شکل ۸: نمودار های خطا و دقت

همانطور که از نمودار ها و خروجی شبکه مشاهده می شود، نشان از نوسان بالا در شبکه را دارد که کاملا طبیعیست چرا که داده ها جداپذیر خطی نیستند و شبکه هرچه تلاش می کند تا دو کلاس را از هم تفکیک کند نمی تواند و دچار نوسان می شود. مقدار Loss از ۰/۳ پایین تر نمی آید همچنین مشاهده می شود دقت روی مجموعه داده اعتبار سنجی بعد از ایپاک ۳۰۰ به شدت افت شده است.

ماتریس پراکندگی شبرای مجموعه دادههای آموزش، تست و اعتبارسنجی به صورت زیر شده است:

شكل ٩: ماتريس يراكندگي

Confusion matrix^a

از خروجی ماتریسهای پراکندگی نیز مشاهده میشود که تعداد نمونه های که اشتباه شناسایی شده اند (نمونه های روی قطر فرعی) زیاد هستند که نشان از عدم آموزش شبکه دارد.

پس از فاز آموزش شبکه، نوبت به تست شبکه آموزش داده شده به وسیله مجموعه دادههای تست میرسد. خروجی شبکه بر روی داده های تست به صورت زیر شده است:

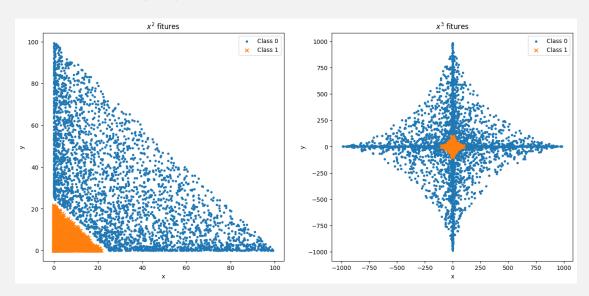
Test loss: 0.3493, Test Accuracy: 0.5289, Test F1 Score: 0.5289 وزنهای نهایی شبکه پس از آموزش به صورت زیر بهدست آمده است:

Final weights: tensor([[0.1273, -0.1831]], device='cuda:0')

۲. به ورودی قسمت قبل، توان بالای ورودی ها تا توان سوم را افزوده و نتیجه حاصل را ضمن گزارش تحلیل نموده و توجیه
 کنید.

ياسخ

در این قسمت، ابتدا توان دوم و سوم ورودی را محاسبه میکنیم و هر دو آن را به شبکه میدهیم. بر اساس آنچه که در سوال اول توضیح دادیم، ممکن است با به توان رساندن ویژگی های ورودی داده هایی که جداپذیر خطی نیستند، جداپذیر خطی شوند. در این مثال داده هارا پس از به توان رساندن رسم کردیم:

شکل ۱۰: ویژگی های به توان رسانده شده

همانطور که از «شکل ۱۰» مشاهده می شود، توان دوم داده های ورودی جداپذیر خطی شده است و امکان حل آن با یک نرون پرسپترون وجود دارد اما توان سوم داده های ورودی همچنان جداناپذیر خطی است. توان چهارم نیز تست شد، آن هم جداناپذیر خطی بود اما به دلیل آنکه در صورت سوال خواسته نشده است. گزارش آن آورده نشده است.

انتظار داریم اگر به ورودی شبکه، توان دوم دادههای دیتاست را بدهیم، شبکه بتواند مسئله را حل نماید و مقدار Train آن مینیمم و Accuracy آن ماکزیمم شود. اینبار دادههای جدید را با همان شبکه قبلی مجدد میکنیم و خروجیهای آن را گزارش میدهیم.

پس از آموزش شبکه با ویژگی های جدید، خروجی شبکه به صورت زیر بهدست آمده است:

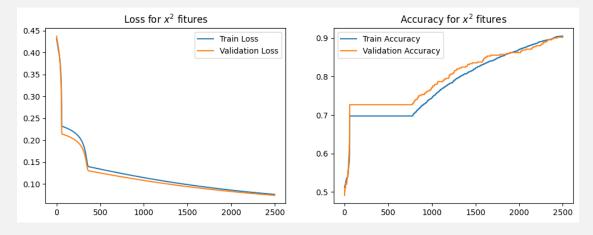
Epoch 500/500, Loss: 0.0760, Accuracy: 0.9051, F1 Score: 0.8139

Validation Loss: 0.1162, Validation Accuracy: 0.7977, Validation F1 Score: 0.7822

_____

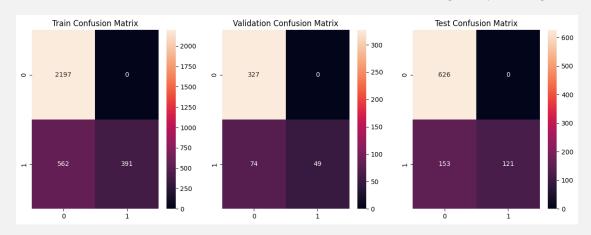
مشاهده می شود که مقدار Loos گزارش شده بر روی داده های آموزش بسیار کوچکتر از حالت قبل است و تقریبا نزدیک به صفر. همچنین Accuracy شبکه نیز نسبت به حال قبل مقدار ۴۰ درصد افزایش یافته است. مقادیر گزارش شده بر روی داده های اعتبار سنجی نیز نسبت به حال قبل بهبود یافته اند. نمودار Loss فروجی شبکه به صورت زیر گزارش می شود:

شكل ۱۱: نمودارهای خطا و دقت

نوسانات کمتری نسبت به قسمت قبل در نمودار Accuracy مشاهده می شود و دیگر دقت برای مجموعه داده های اعتبارسنجی افت نکرده است. همچنین مقدار خطا نیز با شیب بیشتری نسبت به حالت قبل کاهش پیدا کرده است.

خروجی ماتریس پراکندگی شبکه نیز به صورت زیر است:

شکل ۱۲: ماتریس پراکندگی

مشاهده می شود که نمونه های درست طبقه بندی شده (نمونه های روی قطر اصلی) نسبت به حال قبل بیشتر است و همچنین نمونه های اشتباه نیز به مراتب کمتر از حالت قبل است.

باسخ

خروجی شبکه بر روی مجموعه دادههای Test به صورت زیر شده است:

Test loss: 0.0965, Test Accuracy: 0.8300, Test F1 Score: 0.6127

خروجی شبکه بر روی داده های تست نیز بهبود زیادی نسبت به حالت قبل داشته است.

همچنین وزنهای نهایی شبکه به صورت زیر گزارش میشود:

Final weights: tensor([[-0.0438, -0.0453]], device='cuda:0')

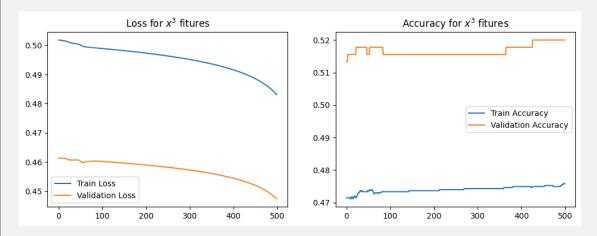
مجددا تمام مراحل را برای توان سوم دادههای ورودی تکرار میکنیم. مطابق با «شکل ۱۰» انتظار داریم خروجی شبکه پس از آموزش تقریبا همانند توان اول داده ها باشد، چراکه در هر دو حالت دادهها جداناپذیر خطی هستند. خروجی شبکه آموزش دیده بر روی توان سوم دادههای ورودی به صورت زیر گزارش میشود:

Epoch 500/500, Loss: 0.4831, Accuracy: 0.4759, F1 Score: 0.3548

______

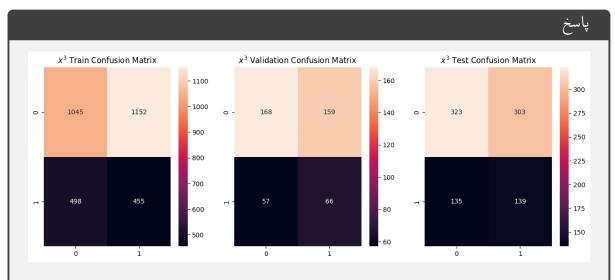
Validation Loss: 0.4572, Validation Accuracy: 0.5167, Validation F1 Score: 0.3793

با توجه به نتایج بدست آمده، پیشبینی ما درست است. چرا که مقدار خطا نسبت به حالت دوم، مجددا افزایش یافته و دقت نیز کاهش یافته است. نمودار های خروجی نیز مطابق با شکل زیر گزارش میشود:

شکل ۱۳: نمودارهای خطا و دقت

از نمودار ها نیز میتوان نتیجه گرفت که شبکه به درستی آموزش ندیده است چرا که در ۵۰۰ تکرار مقدار خطا خیلی نرم و با شیب کمی کاهش یافته است همچنین مقدار دقت نیز در طول فرایند آموزش تقریبا ثابت بوده است. خروجی ماتریسهای پراکندگی نیز به صورت زیر گزارش می شود:

شکل ۱۴: ماتریس پراکندگی

در این حالت نیز مجددا نمونه های روی قطر غیر اصلی ماتریس افزایش یافته است که نشان از عدم طبقهبندی درست مسئله دارد.

خروجی شبکه بر روی مجموعه دادگان تست به صورت زیر گزارش میشود:

Test loss: 0.4470, Test Accuracy: 0.5133, Test F1 Score: 0.3883

شبکه بر روی دادههای تست نیز خروجی مطلوبی ندارد و مقدارLoss و Accuracy آن نسبت به حالت قبل افت کرده است.

وزنهای نهایی شبکه به صورت زیر گزارش میشود:

Final weights: tensor([[0.0587, 0.1524]], device='cuda:0')

۳. حال حاصل ضرب ورودیهای قسمت قبل برای مثال $(x_1x_2, x_1x_2^2, x_1^3x_2)$ را به ورودی پرسپترون افزوده و مجددا نتیجه حاصل را ضمن گزارش تحلیل نموده و توجیه کنید. به جهت ریاضیاتی و هندسی، این جملهها بیانگر افزودن چه ویژگیهایی هستند؟

پاسخ

برای بدست ویژگی های جدید این قسمت، از کلاس PolynomialFeatures در کتابخانه sklearn استفاده کرده ایم. این کلاس ویژگی های ورودی را میگیرد و بر اساس درجه ای که برای آن مشخص میکنیم، تمام ترکیبات چند جمله ای تا آن درجه را تولید میکند. برای مثال اگر ماتریس ویژگیهای ما به صورت زیر باشد:

$$X = \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ 2 & 3 \\ 4 & 5 \end{bmatrix}$$

با فراخوانی کلاس PolynomialFeatures و فیت کردن داده ها با تابغ fit_transform به صورت زیر برای ساختن ویژگیهای چند جمله ای حداکثر تا توان ۲:

poly = PolynomialFeatures(degree=2, include_bias=True)
X_poly = poly.fit_transform(X)

خروجی (ماتریس ویژگیهای جدید) به صورت زیر خواهد بود:

$$X_{new} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 6 & 9 \\ 1 & 4 & 5 & 16 & 20 & 25 \end{bmatrix}$$

در ویزگی جدید، علاوه بر دو مقدار قبل، در درایه اول هر سطر، بایاس با مقدار ۱ اضاف میشود، همچنین در درایه های a^2 تا a^2 در هر سطر، به ترتیب ویژگی های a^2 , a^b , b^2 حساب شده است. تعریف رسمی این کلاس در داکیومنت a^2 sklearn به صورت زیر است:

Generate a new feature matrix consisting of all polynomial combinations of the feaxtures with degree less than or equal to the specified degree. For example, if an input sample is two dimensional and of the form [a, b], the degree-2 polynomial features are $[1, a, b, a^2, ab, b^2]$.

در این مثال، degree را برابر با ۴ قرار دادیم. یعنی چندجملهای هایی حداکثر تا درجه ۴ را به عنوان ویژگی تولید میکنیم. ابعاد دیتاست ورودی مسئله (4500,3) است. پس از تولید ویژگی های جدید ابعاد مسئله به (4500, 15) افزایش می یابد.